

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt / Vol: 6 Sayı/Issue: 7, 2017

Sayfa: 114-151

Received/Geliş: Accepted/Kabul:

[25-10-2017] – [20-11-2017]

Geleneksel Bir Manzum Sözlük: Tuḥfe-İ Şâdî

Nimet KARA KÜTÜKÇÜ

Yrd. Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Asst. Prof. Dr., Karabuk University, Department of Turkish Language and Literature

Orcid ID: 0000-0001-7069-0877

E-mail: nimetkara@karabuk.edu.tr

Öz

Kaşgârlı Mahmut'un Divan-ı Lügatî't-Türk adlı sözlüğünden itibaren çok farklı sahalarda ve farklı türlerde farklı yöntemlerle yazılmış çok sayıda Türkçe sözlüğe rağmen bu alan yeterince üzerinde durulmamış bir alandır. Hem Türk sözlükçülük tarihi açısından hem de Türkçenin söz varlığı bakımından bu sözlüklerin incelenmesi ve değerlendirilmesi bir hayli önem taşımaktadır. Bu çalışma da bu alana bir katkı niteliğinde olacaktır. Türkçe-Farsça manzum sözlükler genellikle küçük çocuklara Farsça veya Türkçe öğretmek amacıyla yazılmıştır. Fakat bu özelliğine ek olarak hem içerdikleri söz varlığı bakımından Türkçenin anlatım gücü ve anlam zenginliğini ortaya çıkarması ve Türk dilinin tarihi gelişim sürecini göstermesi bakımından hem de sözlük hazırlama yöntemlerini ve gelişmelerini göstermesi bakımından da bir önem arz etmektedir. Bu çalışmada da Hicri 1152 Milâdi 1738 yılında kopya edilen 13 varaklık bir sözlük olan ve Kültür Bakanlığı Yazma Eserler Kütüphanesinde 45 Ak Ze 184/1 arşiv numarasıyla kayıtlı bulunan Tuḥfe-i Şâdî adlı sözlük tanıtılarak yazı çevirimi alfabesi ile okunup üzerinde söz varlığı çalışması yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Osmanlı Türkçesi, Manzum Sözlük, Ebced Hesabı, Tuḥfe-i Şâdî, Sözlük.

A Traditional Verse Dictionary: Tuḥfe-İ Şâdî

Abstract

Since Kaşgârlı Mahmut's Divan-ı Lügatî't-Türk dictionary, numerous Turkish dictionaries have been written on different fields and in different genres with different ways but still this field is not sufficiently focused on. The examination and evaluation of these dictionaries is very important, both in terms of Turkish lexicographical history and Turkic language vocabulary. Also, this study will be a contribution to this field. Turkish-Persian verse dictionaries are usually written for the purpose to teach small children Persian or Turkish. In addition to this characteristic, however, it is also important for the Turkish language to reveal the richness of the expression power and meaning in terms of the vocabulary it contains and also to show the historical development process of the Turkish language as well as the methods of dictionary preparation and developments. In this study, Tuḥfe-i Şâdî, which is registered with 45 Ak Ze 184/1 archive number in the Ministry of Culture Writing Works Library and which is a dictionary of 13 pages copied in Hijri year 1152 and 1738 according to Gregorian calendar, shall be introduced and a verbal study will be conducted by reading with the text translation alphabet.

Keywords: Classic Ottoman Turkish, Verse Dictionary, Abjad, Tuḥfe-, Şâdî, Dictionary.

Giriş

Söz, Büyük Türkçe Sözlük'te "bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelim, laf, kavi"; sözlük ise "bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat" olarak tanımlanmıştır. Söz varlığının yani bir diğer anlamda bir milletin kültürünün geçmişten günümüze aktarılmasında sözlüklerin büyük payı göz ardı edilemez.

Türkçe sözlükler, Türkçenin konuşulduğu her dönemde farklı dil sahalarında düzenlenmiştir. Türk sözlük geleneği ise Kaşgarlı Mahmut ile başlamış fakat daha sonra Arap, Fars ve Türk dilleri tarafından çeşitli sözlük hazırlama yöntemleri ile gelişimini sürdürmüştür. Karahanlı, Kıpçak, Harezmi, Çağatay ve Eski Anadolu Türkçesi-Osmanlı Türkçesi ve Modern Türkçe sahalarında birçok yönetime göre çeşitli konularda sözlükler düzenlenmiş ve bu sözlükler çeşitli araştırmacılar tarafından sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Emin Eminoğlu "Türk Dilinin Sözlükleri ve Sözlükçülük Kaynakçası" adlı kitabında konu ve yöntemlerine göre birçok bilim adamının sözlük sınıflandırmasını vermiş ve kitabında Doğan Aksan'ın "Her Yönüyle Dil" adlı eserindeki sınıflandırmayı kullanmıştır. Doğan Aksan'ın hazırlanış amaçları ve taşıdıkları nitelikler açısından yapılan sözlük sınıflandırmaları içinde genel olarak kaynak alınanlardan biri olan sınıflandırması (Eminoğlu, 2010) şöyledir; Bir ya da birden çok dilin söz varlığını işleme bakımından; tek dilli ya da çok dilli sözlükler, Abece sırasının temel alınıp alınmamasına göre; Abecesel sözlükler ya da kavram alanı sözlükleri, ele alınan söz varlığının niteliğine göre; genel sözlükler, lehçebilim sözlükleri, eşanlı, eşadlı, ters anlamlı öğeler sözlükleri, yabancı öğeler sözlükleri, tarihsel sözlükler, köken bilgisi sözlükleri, uzmanlık alanı sözlükleri, argo sözlükleri, deyim ve atasözü sözlükleri, anlatımbilim sözlükleri, sanatçı ve metin sözlükleri, yanlış yerleşmiş öğe sözlükleri, tersine sözlükler ve başka sözlükler (Eminoğlu, 2010). Bu sınıflandırmaya göre bu çalışmanın konusunu oluşturan aslı Hicri 992, Milâdi 1534 yılında kaleme alınan daha sonra Hicri 1152 Milâdi 1738 yılında kopya edilen 13 varaklık bir sözlük olan ve Kültür Bakanlığı Yazma Eserler Kütüphanesinde 45 Ak Ze 184/1 arşiv numarasıyla kayıtlı olup Manisa İl Halk Kütüphanesi, Manisa Akhisar Zeynelzâde Koleksiyon'unda bulunan Tuḥfe-i Şādî *tarihsel sözlükler* başlığı altında sınıflandırılan Türkçe-Farsça *iki dilli* manzum bir sözlüktür.

Eserin yazılış tarihi 13a varacağının 10. beyitinde (pes ḥisab eyle ki muṣrā'î düvümdür tarîḥ / çü toḫuz yüz yılıla toḫsan ikide oldı tamam) Hicri 992 olarak verilmiştir. Sözlüğün asıl yazarının adını 3b varığında mukaddime kısmındaki şu beyitten öğrenmekteyiz. "bu naẓmıḡ nāẓımı biçāre Őoṣmān /recā eyler duŐāŐi hayrı her ān". İstinsah tarihi ve müstensihi ise sözlüğün 13a varığındaki temmet kaydında şu şekilde geçmektedir: "nemikehu el-faḫîr es-

seyyid feyzi feyyezullahu ta'âlā min lütfiye tahriren fi-seneti ğknb (ġayn-1000, kaf-100, nun-50, be-2) kayd şüd 1152"

İlk Farsça sözlükler tarihte XI. yüzyılda şairlerin kullandıkları sözcükleri açıklamak amacıyla yazılmaya başlamış daha sonra Farsçanın kullanım sahası genişledikçe ve diğer coğrafyalarda resmi dil olarak kullanılmaya başlandıkça Farsçanın daha iyi anlaşılması için sözlük çalışmaları artmıştır. Anadolu sahasında ilk Türkçe- Farsça sözlükler XIV. yüzyılın sonları ve XV. yüzyılın başlarında eğitim-öğretim amaçlı yazılmaya başlanmış ve ders kitabı olarak okutulmuştur. (ÖZ, 2010) Bilinen Farsça-Türkçe sözlüklerin ilki 1400 yılında kaleme alınmış olan Konyalı Hüsâm b. Hasan'ın Tuhfe-i Hüsâm adlı eseridir. Bu tür sözlüklerin içerisinde en meşhur olanı ise, Mevlâî şeyhlerinden Şâhidî mahlasıyla tanınan Muğlalı İbrahim Dede'nin Tuhfe-i Şâhidî'sidir. Tuhfe-i Hüsâm'a nazire olarak yazıldığı bilinen eser, Mevlânâ Mesnevisinden alınan kelimelere karşılıklar vermesiyle tanınır" (Kılıç, 2006). Tuhfe-i Vehbî, Bahrû'l-Garâyib, Tuhfe-i Şemsî ve Tuhfe-i Remzî de hem Türkiye hem de yurt dışındaki kütüphanelerde de bir çok nüshası olan manzum sözlüklerdendir.

Tuhfe-i Şâdî mesnevî yazım şekliyle yazılmış olup başında 39 beyitlik hamdele-salvele mahiyetinde bir mukaddime ve sebep-i telîf kısmı sonrasında 176 beyitten oluşan asıl sözlük ve sonunda 6 beyitlik bir hatime vardır.

Tuhfe-i Şâdî 17 bahirden oluşmuştur. Her bahir aruzun farklı kalıplarıyla yazılmış ve bu kalıplar her bahirden sonra sözlükte verilmiştir. Tamamı Arapça olan bahir isimleri, kalıpları ve her bahrin kaç beyitten oluştuğu aşağıdaki tabloda verilmiştir:

<i>fî baħr-ı hezec-i müseddes mahrûf</i>	mefâ'ülün mefâ'ülün mefâ'ül	39
<i>baħr-i hezec matvî mekşûf</i>	mefâ'ülün mefâ'ülün fe'ülün	13
<i>baħr-i serî' matvî mekşûf</i>	müfte'ülün fâ'ülün müfte'ülün fâ'ülün	7
<i>baħr-ı teķārüb müsemmen mahrûf</i>	mefâ'ülün fâ'ülün mefâ'ülün fa'ülât	15
<i>baħr-ı recez müsemmen sâlim</i>	fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün	9

<i>baḥr-i hezec müseddes maḳbūz</i>	müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün	11
<i>baḥr-i remel şemin maḥzūf</i>	mefʿülü mefāʿilü feʿülün	8
<i>baḥr-ı hezec müsemmen sālīm</i>	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt	9
<i>baḥr-i hezec müsemmen aḥrab meḳfūf</i>	mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün	8
<i>baḥr-i hezec müsemmen aḥrab</i>	mefʿülü mefāʿilü mefāʿilün feʿülün	8
<i>baḥr-i müreffel</i>	mefʿülü mefāʿilün mefʿülü mefāʿilün	7
<i>baḥr-i müzāriʿ-i aḥrab</i>	müstefʿilātün müstefʿilātün	8
<i>baḥr-ı hafif</i>	mefʿülü fāʿilātün mefʿülü fāʿilātün	8
<i>baḥr-i recez maṭvî müsemmen</i>	fāʿilātün mefāʿilün faʿilāt	9
<i>baḥr-i remel müsemmen maḥyūn</i>	müfteʿilün müfteʿilün müfteʿilün müfteʿilün	6
<i>baḥr-i teḳāriüb müsemmen sālīm</i>	faʿilātün faʿilātün faʿilātün faʿilātün	10
<i>fî baḥr-ı remel-i maḥbun</i>	feʿülün feʿülün feʿülün feʿülün	10
<i>baḥr-i remel-i müseddes-i maḳşur</i>	faʿilātün faʿilātün faʿilāt	9
<i>baḥr-i remel-i müseddes-i maḳşur</i>	faʿilātün faʿilātün faʿilāt	27
<i>baḥr-i remel-i müseddes-i maḳşur</i>	faʿilātün faʿilātün faʿilātün faʿilāt	5

1b

1. sipās u minnet ol hallāk-ı pāça
ki Øaql ü fehm ü dāniş virdi ħāka
2. o taØlim itdi insāna luğati
odur ħāka viren nutq u ħayātı
3. hem oldur ħalıķı leyl ü nehāruŋ
hem oldur rāzıķı mūşıla mārūŋ
4. sıfāk-ı ķul huvallah ü ehađdūr
daĥı ism-i ezel źāt-ı ebeddūr
5. ķamu varlık anuŋ aØla ve eđnā
ķamu ķudret anuŋ źāt-ı taØāla
6. hem eger nedūr nebīlerden ħabībi
ve leylīler rehberi diller tabībi
7. ki oldur serveri cümle enbiyānuŋ
resülidūr cenāb-ı kibriyānuŋ
8. teķarrüble gecübdūr ol melekden
ki Øālīdūr anuŋ ķadrī felekden

2a

1. selām ü midhāt yüz biŋ taĥiyyāt
ola dāyim anuŋ rūĥına biØl-lezzat
2. hem āl ü ehl ü evlād ü kirāma
şena olsun hem aşĥab-ı Øiżāma
3. ki erkān-ı şeraØit oldı onlar
daĥı rāh-ı ħaķıķat oldı onlar
4. pes ondan sonra bil günlerde bir gün
tefekkürde iken bu ķalb-i maĥzūn
5. bu fātır-ı ħatırı ne ke bu maØnā
ĥutūr itdi benüm ey serv-i raØnā
6. ki nażm idem deri elfāż-ı raØnā
virem türķi Øibāret birle maØnā

7. qalem birle yazam raŖnā maŖanî
qılam sıbyan için hem armaŖānı
8. dedi vü türkî naẓm idem lügatı
teŖallüm idene vire ḥayātı
9. lügat bilen olur her Ŗilme qābil
qılāŖ-ı cehli qalŖ ider luğat bil

2b

1. lügat çün-kim Ŗulūma oldu miftāḥ
lügatdür hem žulām-ı cehle mişbāḥ
2. lügatdür ḥođ Ŗulūmı iden îhyā
lügatdür cehli iden daḥı ifnā
3. pes andan çün tamam oldu bu terkîb
bu uslûb üzere itdim anı terkîb
4. ki her bir kıtŖada bir baḥr-ı meştûr
ziḥāfı hem ola içinde meżkûr
5. ki tālib olan sıbyāna asān
olub vezn ögrene qalmaya nādān
6. ḥisābın kıtŖanını bil lafż-ı taydan (19)
al ebyātın nisābın lafż-ı reyden (210)
7. hem aŖdādı lügat ey serv-i azād
eger ḥavāsı ḥisā beş gır ez-żād (705)
8. bi-Ŗavn-i ḥaḥ tamām oldu vü nāmı
olub manzūme buldı iḥtişāmı
9. ğāraz benden eşer qala bu nāme
sebeb ola duŖā vü niḥ ü nāme

3a

1. velî nāẓır olan yāran ü iḥvan
gerek-kim Ŗaybısı olmaya cüyān
2. kerem idüb Ŗuyūbın qıla mestûr
ki anıḥ ḥaḥ zünübün Ŗafv ide mağfûr
3. degil insān hiç ḥālî ḥalelden

- dañı sehv ü hatā ile zeelden
4. olur insan-ı kāmīl Őaybı sātir
hiç itmez kimse azurda hātır
  5. ve lıkin hāsıd ü bed-baht ü bed-hü
taŐarruzlar idüb olur Őayb-ı hū
  6. nedür bilmez ki ne mehzün ü mehzün
şu gibi dañl ider bañre dün ü gün
  7. diler izñar ide fazl ü fesāhat
velj žāñir kıtur cehl ü fezāhat
  8. o şañsa hañ vire teşñis ü inşāf
hem ide ğill ü ğışdan ğalbini şāf
  9. dañı hañ itmesün ol tabŐi mağbün
ki taŐlüm ide bu tuñfemi mehzün

3b

1. letāfetle ide tañtiŐ-i tefñim
suhütle ide şıbyāna taŐlüm
2. nuyisende ü hünende allah
belālardan ide mañfüz her ğāñ
3. bu nañmıñ nāñımı bıçāre Őoşmāñ
recā eyler duŐāŐi hayrı her āñ
4. keze derd-i mendüñ bu ümidi
elün feñ eyleyüb bir nā-tehidi
5. buña tālib olan tulla bı-yārab
murāda irgürüb eyle müŐeddeb
6. mefāŐilün mefāŐilün mefāŐil
dürüş Őilme vü Őilmile Őamel kı
fı bañr-ı hezec-i müseddes mahruf
7. hüdā teñri habercidür peyğamber
ğulağuz rehber ğücli tevāñger
8. behişt uçmağ yañak ruñ rüydur yüz

zebân dil dil gönül el dest baş ser

4a

1. būs öp kıuc derāguş gün miyân bel
boyun gerdan döşek pister göğüs ber
2. tudağ leb tatlu şirindür revân cân
burun bîñi bidân bil deşne hançer
3. müje kirpük kaç ebru tîr oğdur
ķeman yāy zih giriş hōd tұлga miğfer
4. sehî toğrı yüce balā vü kaçad boy
hurāmiyden salınmağ servi ÓarÓar
5. sıñir pey key kaçan pey iz birev git
süci mey fey kemiş dey kış kanat per
6. biyānibişin gel otur bunda incā
biyāşām ü [i]ncür iç yemiş ber
7. üzüm engür ü karpuz hindivāne
meze lezzet kavun harpūze yaş ter
8. arıķ lāğar kadeh sāğar darā çeñe
ķatır ester deve üşter eşek har
9. kıyuncı zerger āhenger demürçi
demür āhen yapucıdur bināger

4b

1. saña pendüm budur serv-i revānım
ne oğursan anı muhkem kıl ezber
2. mefāÓılün mefāÓılün feÓülün
müseddesdür hezec ey kıadd-i ÓarÓar
bahr-i hezec maṭvî mekşûf
3. yek bir āmurzigār ibzidü yezdān hudāy
mir ulu kurÓān nebî hem kıulağuz reh-nümāy
4. āb şudur hın şıl peyk-i izird cebraÓıl
ñik eyüdüür kış din hūr güneş māh ay
5. ince tenüg tar teng ālū erik taş seng

- pence alın pençe çeng eyle bigün ez-bisây
6. kāv sîfir ger sâfir ger uyuz reg tamar
taşra yûri der-birün içerüye gel der-ây
  7. buz keçidür kih kici ekşi turş telh acı
riş şaķal şîr sûd pâdişah hind-rây
  8. Øilm ü Øamel kesbine idesiz ihtimâm
yarıcnıj ola senünj her işinde bil hüdây
  9. müfteØilün fâØilün müfteØilün fâØilün
matvî ü mekşüfdür münserih ey dil-güşây

5a*bahr-i serîØ matvî mekşüf*

1. bânü gelin yâh cimâØ uyķu haØb
bûs öpüş daħı döşek câme-ħâb
2. pûje topuk perde tutuķ pûr oğul
mâde dişi mâder ana ata bâb
3. balta teber nîz daħı zîn eyer
atlu süvâr esb ât üzengü rikâb
4. püşte belek bâl ķanat per yelek
bih ayu bih ayva ü balçık ħalâb
5. bâr yemiş mâr yılan zehir ağu
râm yavaş serd sóvuķ issi tâb
6. cân-ı peder pendum işit sen benüm
Øilme dürüş tâ olasın ķâmiyâb
7. müfteØilün müfteØilün fâØilün
bahr-i serîØ matvîdür ey afitâb
8. ķaraņu tîre vü duzaħ tamu vü ķirkin zîşt
teviş ħarâret ve meyve yemiş ķü mînü behişt

5b

1. tavul tebire vü tâvân ü ödek sürüş melek
felek sipihr ü güneş mihr ü ħor yazdı nüşt

2. kırāġu pūş yiyecek ḥorden gorisnedür ac
nizār arıġ nerim artuġ kömürdürür engişt
3. serim kıçı zeden urmaġ yama refü depe tıġ
toġuz goraz ġāvur kebr ü muġ kenişe ġünşiť
4. direv biġin direm aġçe derim bigüyem hem
dürüst iri vü yanġ kāfu ḥarbe kerpīġ ḥişt
5. tele üti demiri āsiyā degirmendür
ḥāle yitik tele tür arpa cevdür ekdi bi-kişt
6. ḥüdā iy şāfir ü nāẓır ne yire baġsaġ bil
benezdī Őārif kāmīl ġi mescid ü ġi ġünişt
7. mefāŐilün fāŐilün mefāŐilün faŐilāt
bu baḥr-ı mühtebiş maḥbündur ey ḥür-sirişt
baḥr-ı teġārüb müsemmen maḥrūf
8. ġemen sebze şeb gice ġara dāc
ḥaġiden dürüşmek ġibāndur ḥurāc
9. ġeġāne kemānġe zebāne yelik
kefā renc ü mantar kemā keşke kāc

6a

1. ġüneş şīd ü şeyda deli ip resen
ayaġ pāy ḥüşyār ayıġ ġüb aġac
2. şemen put ġi şebnem ġuyu ġe ġi ne
barahman keşişdür ġalīpā ne ḥāc
3. uykudur ḥirāse vü ġorġudur ḥirās
ġihil kırġ otuz şī geġerlik revāc
4. hemāre hemişe ḥüveydā ayān
ḥümāyün mübarek siriştür mizāc
5. fesāfis fısıldı ferādur ġarīb
firīb aldamaġ ġārşabdur devāc
6. ġarīn olma cāhil kişiyē şaġın
bela tirīne itme kendin umaġ
7. feŐülün feŐülün feŐülün feŐülün
teġārüb budur ey pesende mezāc

baħr-i recez müsemmen sālīm

8. māşu elek aplan peleng tağ kāh ü küh mermer ruħām
şine göğüs nāfe göbek ānūn ocağ ev üsti bām
9. şāhid güzel şāhid güvāh sen yola git rev tü be rāh

6b

isfıdı ağ ara siyah āri evet anğı kadām

1. büküm şikenc ev hānedür Őārif kişi ferzānedür
bat az adeħ peymānedür peymāne avil sağar ne cām
2. kendir kenev külbe dükān düğme girih ağır girān
ālā umaş ızlık girān ız duħter ser baş sür am
3. mül oynaş gurba kedi ğar ahbedür keşhān kidi
āhü geyik kemlik bedj vaqt ü adım hengām ü gām
4. cevşen zırh alan siper açmağ kiriz ü geç kuzar
ferzend oğul ata peder güç zür salınmağ hırām
5. seblet bıyık saqsı sıfāl beg hem budak hāl ü nihāl
güf ügidür kartal dāl sorhāb egit turna fisām
6. şüre çorağ balçık vahāl urd ü açal kürk ü şağāl
naħcır av oltuğ bağal sak it çomağ let iz kunām
7. küt kısa uzun dirāz berbāt opuz er geç nihāz
farbih semiz soğan piyāz nerğar arığ ürküc sinām
diñle beni cān-ı peder Öilm ouyub kesb it hüner

7a

erde kemāl olmasa ger zen gibidür ol nā-tamām

1. müstefŐilün müstefŐilün müstefŐilün müstefŐilün
baħr-i recezdür sālīm budur ĥıfz eyle ey serv-i hirām
baħr-i hezec müseddes mağbüz
2. aygu ne neğend ü açdı biguşud
gösterdi topuğ püjül binumüd
3. kahvāre beşik anız sipāri
sāvın sepet ĥü aśıdır sūd

4. ajdef alıc çam ağacı gj
giz şūh bişū bu daḥı tız zūd
5. yalın ayağ oldı pā būrahne
başmağ daḥı kefüş ü aruğaca pūd
6. hem tar eriş çerişdür ahār
poḥ gūh ü bulaşdı yaŖni ālūd
7. pul bāru direk sūtün ü yük bār
tūc rūyu zolū sülük idi būd
8. gel āy kebūd gök çivid nīl
gūlnār kirāsür dere rūd
9. yer gök çü zemīn ü āsumāndur
āteşzene çağmağ ü dütün dūd
10. Ŗilm ü Ŗamele dūrüş şeb ü rūr
kabzıla hezecdürür bu mevcūd
baḥr-i remel Ŗemin maḥzūf
11. germ issi merg ölümdür ḫul rehī çekdi keşid
rāst toğrı kejdür egri rāğ tağ zāhir pedid
12. rān uyлуқ zānū diz daz ḫalŖa rübā dūlkūdür

7b

1. raz tenekdür razım cenk rast şaf yırtdı dirid
rūşte bitmiş rişte iplik raḥş rüstem atıdur
2. rūşen aydın rüz gündür baca ravzan ceşn Ŗıyd
deylek budur bağırsağ rude köydür rüstā
3. daḥı dīger rüstāyī köylüdür aḥmağ belid
zehre tağat çehre şūret çiz nesne sarı zerd
4. zift kır ü jaft yoğun çam söğüt nāj bīd
diri zinde jende eski pas ü küf jeng ü jağād
5. engübīn bal kend ü ḫovan arı zenbūr aḫ sifid
rüz ü şeb saŖit Ŗilme et serv-i bülend
6. ta ki her gıceḫ ola ḫadr ü günün Ŗıyd ü şehid
faŖilātün faŖilātün faŖilātün faŖilāt
7. bil şūmen ḥezfle budur remel ey vaşl-ı Ŗıyd

baħr-ı hezec müsemmen sâlim

8. kılıc tığ u sipah leşker iz ü benâ ip hencâr
çeri başı sipahîdür sipahdâr ü sipahsâlâr
9. sipîd aqđur sûtür ılķı depe târkeş sürüd ırdur

8a

1. sirâyidendür ırlamaķ sezâ lâyıķ yular efsâr
sirişķ ü eşķ gözyaşu sezâyiden lâyıķ olmaķdur
2. delik sürâh u yarmaķdur şikâniden şanu engâr
şuħuliden çağırmaķdur şuğūden el kâtilanmaķ
3. şikem kârın şiken büküm derūn iç oķ gözi sūfâr
legen teşt arķa peşt engüştu ulu barmak korusuk ğüre
4. firâvân çok nemek tuzdur dimek goften şehir bulġâr
şumurdan şaymaķ u tonmaķ füsurdan kâştan ekmek
5. haber servâ u dernek encümen iç der Őamel kerdâr
maŐârif ehline dâŐyım kârın ol uyma nâdâna
6. arâzil semtine gitme aŐâliden ol ey dildâr
mefâŐilün mefâŐilün mefâŐilün mefâŐilün
7. müsemmendür hezec baħri daħı şâlimdürür ey yâr

baħr-i hezec müsemmen ahrab mekfûf

- büküm ħam u ħom küp tolu pür desti sebūdur
8. sebkî süci keysü bölük aşāġa furūdur
ferheng edeb Őaķl sebek yeyni bezek zıb

8b

1. yün peşm ü sinūr büm u çü kaynana ħasūdur
mihter uluraķ büy koķu hemâzâd ekizdür
2. kihter küçirek rah yol u Őavrat eri şūdur
bârandedidür kay u besâ çok terdürür faġ
3. maħbüb u zeneħ daħı eñek çâh kıuyudur
pest olta balıķ mâhı u puba yelkendür
4. almaķ sitâden niım yarım kaş ebrūdur

- tāçık Óacem t̄ayifesiđür kese hemyān
5. veydā yavrudur kele süridür bāz girüdüđür
Óisyāniçün ağla vü zıkr eyle hüđāya
  6. şufiye viren şevk u tarab kirye u hüdür
mefÓülü mefāÓilü mefāÓilün feÓulün
  7. mekfuf ile ahrab gelen ancağ dañı budur
bañr-i hezec müsemmen ahrab
  8. tudise oyuk gū top ermerd u şaçak rişe
zen Óavrat u yalvarmağ lābe vü bişāş nişe
  9. pişāñi alın hūy der niķü eyi t̄ac efser

9a

1. sühān ege altun zer fikir aya kef endişe
ķoltuğ içi keş ü geş dilber çek bikeş keşdüğür
2. peynü vü bikeş oldur cāsüsdurur işe
gülgüne fiker balçık kil dāse dañı ķalçık
3. bit şupse şebe boncuğ ķarūradurur şişe
pirāye bezek gönlek pirāhān iç ton hem
4. şalvār u zimestān di şiddetlü olan ķışa
bu nebdeÓ-i nāçiziñ zıkrı budurur yā rab
5. Óilm u Óameli dāÓyim eyle aña endişe
mefÓülü mefāÓilün mefÓülü mefāÓilün
6. bañr-i hezec ahreb hōşdur dil-i pür-rişe
bañr-i müreffel
7. bārānı yağmur ķar berfu yel bād
sermā sóvuğdur maÓmür abād
8. deşt ova dübdüz yeksān u hemvār
çamdur şanavber tut adı fersād
9. bitmiş reside haftād yetmiş
elli vü seksen pencāh u heştād
10. yüzgeç şināver şarķ adı hāvar
ķul bende dāver ĥākim Óadil dād
11. heftān geyimdür ķaftān ķabadur

yenge payüdur güyegi dāmād

9b

1. donbāl kıuyruk dönbel çıbandur
tutsağ giriftār kaygulu nā-şād
2. rūhūm dürüş sen Őilm u Őamelle
dinün dem-ā-dem eylegil ābād
3. müstefŐilātün müstefŐilātün
budur müreffeh ey serv-i āzād
baħr-i müzāriŐ-i aħrab
4. baħçe tolu vü yah buz hirdür tuman u gehdān
buzluğ daħı fisāne kıssa vü örs sindān
5. yıl sāl u yel bahādır yan küşt u sū yañadur
pal köpri ot giyādur der kapu ħıle destān
6. demdür nefes körük dem düm kıuyruk u deniz yemm
to sen ħamüş epsem kıl müy enek zenehdān
7. kālıva bön demiden ot bitmek u deviden
yelmekdür dürr incü diden görmek ucuzdur erzān
8. ħaf tā vü ħatne sünnet men ben sipās minnet
açlık gorisnegi seħt katı yağa giriĳbān
9. yiv deziz inledi nāle derd ađrı riyū ħıle
düzd uğrı bıse ala kıorķaķ kışı hirāsān
10. ey serv-i nūreside vay server-i güzide

10a

1. bu dünyaŐi denide Öilm ađl olma nādān
mefŐülü fāŐilātün mefŐülü fāŐilātün
2. olur muzariŐi aħrab gayetde şüh u ħandān
baħr-ı hafif
3. püser oğlan kıucağdurur āğüş
bed yaramaz işitme sen menyüş
4. jıve şimāb turmağ istāden

- dide bān gözicidür eşit bunyūş
5. deste şab tū ḳat adı ḳaymak tū
baḥ u ḥubî güzellik us daḥı ḥūş
6. bāzū ḳoldur ḳarış bedist Őaḳıl
ḥired u dide göz delü medhūş
7. gemi keşti cihān ḳışsıdır
tef yelek dey dün adı ḳayna bicūş
8. şaḳsaḳandur kelāje yavru
serçe gonçışk cüfduḥūn bayḳuş
9. ḥancere boḳaz aḳuz fuladur
belbeledür kilindir iç ḥū binūş
10. Őamel u Őilme iştiḳāl eyle
ger ne ḥayvān gibi olub bedhūs
11. fāŐilātün mefāŐilün faŐilāt
ger ḥafıf olsa ḥabnile daḥı ḥōş
baḥr-i recez maṭvî müsemmen
12. kāle ḳumaş şib eniş çekme bekeş görme mebın
tiş iti tişe keser şūşe çibık nāle enin
13. nāme biti ḥāme ḳalem cāme toz derd elem

10b

1. mihter ulu bile behem kev çuḳur pusu kemın
vefre küci tar eriş tāre senit gofte dimiş
2. nehre yayık nāz ḳınış yime maḥūr bundan ezın
miş ḳoyun ḳuzu bere korre ḳodaḳ bıçḳu erre
3. lāne yuva pas kere lāme bezek böyle çinın
cenk neberd ayru cüdā tūşe azıḳ naŐre şadā
4. dāmen etek şāl Őabā rişe uvaḳ çire yekbin
ey pūser-i māḥ cebın şim beden leb şekerin
5. cāhile hiç olma ḳarın tā olasın merd-i güzın
müfteŐilün müfteŐilün müfteŐilün müfteŐilün
baḥr-i remel müsemmen maḥyūn
6. yücerek berter āvrenḳ serir beg emir

- hîle nîreng sünjü neyze vü düstür vezîr
 7. ökçe pul ço bihil âzer od teften kızmağ
 ıurbağa çeğz u zağ şâne tarağdur toğ sıır
 8. atlu oğlan tebenk teb ısıtma ıum rıg

11a

1. ıazıh zen şule her er kışinün âleti kıır
 güc tuvân tel depecük yalma yüpürme tegi püy
 2. taÖne peygâre pes eñse vü hacâlet teşvır
 vuşne at keşnemesi meske terayağı seme
 3. zelve pârü kürek erziz ıalay çäre giriz
 köhne eski yeni nev hem nigeristen baımağ
 4. arıy pâkize ıalem kıl yazıcı hû dibır
 teng ıulan vü tenüg yufıa tengnâ tarlık
 5. çevre pirânes vü âmen arı vije tut gır
 pilkdür göz ıapağı pelle terâzü kefesi
 6. vıdu zeyrek bulanuğ tıre güzel dañu hezır
 olma müstağnı vü hâdbın u olıgör mâÖil
 7. dâniş ü Öilm ü kemâl ehline ey mâh-1 münır
 faÖilâtün faÖilâtün faÖilâtün faÖilâtün
 8. remel hezec müşemmen budur aña bir bir
bañr-i teğarıüb müşemmen sâlim
 dehen ağız bı yok mekıdendür emmek

11b

1. beden ten güzel hub būsıden öpmek
 bahâdır dilber güzellik bahâdır
 2. çemıden şalınmağ hamıdendür egmek
 nişesten oturmağ şikesten sımağdur
 3. şerm od şemer gül ü murdendür ölmek
 gamân ıayğulu gamze kırpık kırişme
 4. göz ucıla baımağ şünüden eşitmek

- perîdendür uçmaḡ tavuḡ mākiyāndur
5. kebūter gögercin resîden eriřmek
çi jāle büyük gevdelüdüdü tenāver
  6. tenende tenîden örümcek hem örmek
nemedzîñ tekāver tekli vü yorġa
  7. tanıḡ summ tekîden yügürmek yüpürmek
yavaşa levyine řavařa vü perhāř
  8. baḡır mis aġu semm tefüdüdü tükürmek
müv-edeb olursıñ ü Őilmi oḡursan
  9. mükerrem müfeḥhem olursın cânış pek

12a

- feŐülün feŐülün feŐülün feŐülün
1. müşemmen teḡārüb budur aḡla gökcek
fî bahr-ı remel-i maḡbun
  2. süḡhan āheste fııldı vü ġünün
řimdi tā dek ene uz dek nite çün
  3. düvüm ikinci řıvüm üçüncü
bir iki üç yek dü se dah on
  4. şeş ü penc altı vü beřdüdü çār
ḡara oldur bezek atlas öġsün
  5. heftî düze yedi oruc heřdüdü
sekiz ü nü toḡuz alçaḡdud dün
  6. atlamaḡ hāje çerîden naŐre
ot ġiyāḡ oldu vü řāḡra hāmün
  7. küseġüye dinür āteř-engîz
ḡîzüm oldu odun u külḡan tün
  8. ḡaḡımaḡ tîre şoden ḡayık tulum
puşki ḡıġ ez çi neden uca sürün
  9. fāriři bil ü ḡarîñ ol ehle
ki ola ḡaddün ġibi sözün mevzün
  10. faŐilātün faŐilatün faŐilāt
bu remeldür ki müseddes-i maḡbün

baħr-i remel-i müseddes-i maķśur

11. ez ħırs ü ħırs eyüdüner baĝ
ez endek bümü bayķuş dāmu aĝ
12. piste fitiķ beste baĝlu bin hezār
pās ħürmet bes yeter arıķ nizār
13. tı tehı boşdur sıĝırcuķ ķuşı sār
tġhü çıldur serçe goncişķ iş kār
14. çāşt ķuşluk baş aşıaĝa sernigün
çāk yırtıķ ebed nadān hem zebün
15. ħız maǾbün ķalk ħız ü duġt ķız
ġāş ġāşā kān cimāǾ vü nüc güyer

12b

1. ġāşe çerçöb küflü etmek faġfara
ħurda uvaķdur göpecükdür hunbara
2. dimne dilkü düde oba yeli puş
dġv şeytān ġıve zıbaķ ġār-dāş
3. rġm āhü dġĝ çömler cig hām
rġm irinđür mġr bigdür ad nām
4. raġş ü pertev tāb şuǾle renc tāb
zaġ inildi zġr aşıaĝa şāfı nāb
5. sincid igde başa ķaķmaķ ser-zeniş
siġ şışdür beslemekdür perveriş
6. şāġ boynuz kebiş ķoc şaĝış şomār
şenbelile buy otıdur av şikār
7. sad rehı yüz ķul daġı şimşekdir ġaş
şar papuç eyegü pehlü bizdir feş
8. Őilk rūmi mezdeĝi ķuşburnu şend
Őişķ şıve şıv enişdür niçe çend
9. gunde örümcek fiker ĝancārdur
ĝaf kıvırcıķ şaç ayıķ ġüşyārdur

10. fejîm ḳayġu ḳutlı feruḥ ġiḻ ferāḥ
fiş çepeldür firye laḶnet köşk kāḥ
11. ḳan ḥūn oldu yumurda ḥāyedür
kūdak oġlan lālā daḥı dāyedür
12. kāz sındı hem kazz arşun dik bidūz
gizli pūşide aġız berḥūz u ḥūz
13. ling beldir king gürzdür tekne lāk
leng aḳsaḳ küng dilsiz zāc zāk
14. maġız beyni hem ḳonuḳçı mizibān
mihir sevgüdür ḳonuḳdur miḥmān
15. nāz etmek ḳoca ḳarı şahpere
naġız gökcek geḳmez aḳçe nā-sare
16. vāye ḥiśse köylü diḥḳan ḥay tulum
verş ḳumrı hem sümük daḥı ḥulüm
17. hem derāġūş kun miyānem ḳuc belim
hesti varlıḳ būsū destem öp elüm

13a

1. hemçübān eyle vü böyle hemçünin
ḥiḻme odun hem beşinci pencümün
2. lāl dilsiz kebk keklik çerez tuy
lāf öġünmek puḥte pişmiş çü diḥ köy
3. yāften bulmaḳ oduncı ḥimekeş
yalba çevşen ay ġibidür māḥveş
4. yara rişvet riş yara ey ḥümām
şoḻ encām oldu āḥir şod tamam
5. Őilme saŐit rüz u şeb ey dil-rubā
Őömrüni yoḳ yire itme sen hebā
6. fāŐilātün fāŐilātün fāŐilāt
bu remeldür ey pākize zāt
7. ger dilersen cümlemi bilmek eyā faḥr-i kirām
gelecek fāŐide üzre idesin fetḥ-i kelām
8. ḥard ü ḥarf ebced ü hattı birer eyle şümār

- onar onar kelemenden sa'fa's onla tamām
9. yüzer ile qaraşatdan za'ifa dek 'adedi
tā olasin cümle içre da'ı üstād-ı benām
10. pes h̄isab eyle ki mısra'ı düvümdür tarīh
çü to'kuz yüz yılıla to'ksan ikide oldı tamam
11. fa'ılātün fa'ılātün fa'ılātün fa'ılāt
remel hebin müsemmen budur ey serv-i hirām
- temmet

nemikehu el-fa'qir es-seyyid feyzi feyyezullahu ta'ālā min lütfiye tahriren
fi-seneti g'knb (ğayn-1000, kaf-100, nun-50, be-2) kayd şüd 1152

Tu'f-e-i Şādī'de 818 madde başı sözcük bulunmaktadır. Bu madde başlarından 58'i fiil 760'ı isimdir.

Metinde geçen madde başları şunlardır;

İsimler:

abād: (Ar.) ma'ōmūr 9a/7	ağız: dehen 11a/8	Ōa'qıl: (Ar.) h̄ired 10a/6
ac: gorisnedür 5b/2 (aç)	ağız: h̄üz 12b/12	Ōa'qıl: (Ar.) ferheng 8a/8
Ōacem t̄ayifesidür: (Ar.+T.) t̄acik 8b/4	ağrı: derd 9b/9	a'ksaq: leng 12b/13
acı: telh̄ 4b/7	ağu: semm 11b/8	ala: b̄ise 9b/9
açlık: gorisnegi 9b/8	ağu: zehir 5a/5	alçaqdur: dün 12a/5
ad: nām 12b/3	ağuz: fuladur 10a/9	alıc: ajdef 7a/4
adım: gām 6b/3	āheste fısıldı: (Far. +T.) sūhan 12a/2	alın: pence 4b/5
Ōadil: (Ar.) dād 9a/10	āhmaq: (Ar.) belid 7b/3	alın: pişāni 8b/9
ağ: dām 12a/11 (tuzak)	āhū: (Far.) rijm 12b/3	altı: penc 12a/4
ağac: çüb 6a/1	aq: isfidi 6a/9	altun: zer 9a/1
ağır: girān 6b/2	aq: sifid 7b/5	Ōamel: (Ar.) kerdār 8a/5
ağız: berh̄üz 12b/12	aqçe: direm 5b/4	āmurzigār: (Far.) izid 4b/3 (Allah)
	aqdur: sipid 7b/9	ana: māder 5a/2

añız: sipāri 7a/3 (ekinin biçildikten sonra tarlada, toprakta kalan köklü sapı)	atlu oğlan: tebenk teb 10b/8	balık: māhi 8b/3
arı: vije 11a/5	atlu: süvār 5a/3	balta: teber 5a/3
ÖarÖar: (Ar.) servi 4a/4	av: naḥcır 6b/6	baş aşağı: sernigün 12a/14
arı: zenbūr 7b/5	av: şikār 12b/6	baş: ser 6b/2
arıq: lāgar 4a/8 (zayıf)	Öavrat eri: (Ar.+T.) şūdur 8b/2	baş: ser 6b/2
arıq: nerğar 6b/7 (zayıf)	Öavrat: (Ar.) zen 8b/8	başa kaçmak: ser- zeniş 12b/5
arıq: nizār 12a/12(zayıf)	ay gibidür: mähveş 13a/3	baykuş: būmu 12a/11
arıq: nizār 5b/2 (zayıf)	ay: mäh 4b/4	baykuş: cüfduhün 12a/8
arıy: pākize 11a/4 (temiz)	ay: niğū 8b/9	başmak: kefüş 7a/5 (ayakkabı)
Öarif kişi: (Ar.+T.) ferzānedür 6b/1	aya: kef 9a/1	beden: ten 11b/1
arqa: peşt 8a/3	ayaq: pāy 6a/1	beg: emir 10b/6
arpa: cevdür 5b/5	ayān: (Ar.) hüveydā 6a/4	beg: ḥal 6b/5
arşun: kazz 12b/12	aydın: rüşen 7b/2	behişt: (Far.) miñū 5a/8
artuq: nerim 5b/2	ayık: hüşyār 6a/1	bel: miyān 4a/1
aruğaca: pūd 7a/5 (dokuma, kumaş)	ayık: hüşyārdur 12b/9	beldir: ling 12b/13
aśśıdur: sūd 7a/3	ayru: cüdā 10b/3	belek: püşte 5a/4 (kundak)
aşağa: furūdur 8a/8	ayu: bih 5a/4	ben: men 9b/8
aşağa: zır 12b/4	ayva: bih 5a/4	bes: yeter 12a/a
at keşnemesi: vuşne 11a/2	az: endek 12a/11	beşdür: dü çār 12a/4
āt: esb 5a/3	azık: tüşe 10b/3	beşdür: şeş 12a/4
ata: bāb 5a/2	Baca: ravzan 7b/2	beşik: kahvāre 7a/3
ata: peder 6b/4	bağırsağ: rüde 7b/2	beşinci: pencümün 13a/1
	bağlu: beste 12a/12	beyni: mağız 12b/14 (beyin)
	bakır: mis 11b/8	bezek: lāme 10b/3 (süs)
	bal: engübün 7b/5	
	balçık: ḥalāb 5a/4	
	balçık: vahāl 6b/6	

bezek: pirāye 9a/3 (süs)	böyle: hemçünin 13a/1	cimāØ: (Ar.) yāh 5a/1
bezek: zı̄b 8a/8 (süs)	bu dañı: bişū 7a/4	çok: firāvān 8a/4
bıçku: erre 10b/2 (bıçak)	budağ: nihāl 6b/5	çağal: (Far.) şağāl 6b/6
bıyık: seblet 6b/5	bulanuğ: tı̄re 11a/6	çağmağ: āteşzene 7a/9
biçin: direv 5b/4 (ot)	bunda: incā 4a/6	çam ağacı: gıj 7a/4
bīd: (Far.) nāj 7b/4 (söğüt ağacı)	bundan: ezın 10b/2	çam: söğüt 7b/4
bigdür: mır 12b/3 (beg)	burun: bını 4a/2	çamdur: şanavber 8a/8
bil: bidān 4a/2	buy otıdur: şenbelile 12b/6 (çemen otu)	çāre: (Far.) giriz 11a/3
bile: behem 10b/1	buzluğ: geñdān 9b/4	çārşabdur: (Far.) devāc 6a/5 (çarsaf)
biñ: hezār 12a/12	büklüm: ħam 8a/7	çehre: (Far.) şūret 7b/3
bir: yek 4b/3	büklüm: şiken 8a/3	çeñe: (Far.) darā 4a/8
bir: yek 4b/3	büklüm: şikenc 6b/1	çepeldür: fiş 12b/10 (kir, çamur)
bit: şupse 9a/3	büyük gevdelüdü: tenāver 11b/5	çerçöb: ħāşe 12b/1
biti: nāme 10a/13 (mektup)	cāsüsdurur işe: (Ar.+T) peynū bikeş 9a/2	çerez: (Far.) tuy 12a/2
bizdir: feş 12b/7 (bez)	cebraØil: (Ar.) peyk-i izird 4b/4	çeri başı: sipahdār 7b/8
boğaz: ħancere 9a/9	cenk: (Far.) razım 7b/1	çeri başı: sipahidür 7b/8
boncuğ: şebe 9a/3	cenk: (Far.) neberd 10b/3	çeri başı: sipahsālār 7b/8
boşdur: tı̄ tehı 12a/13	cevşen: zırır 6b/4	çerişdür: ahār 7a/6 (yapışkan otu)
boynuz: şāñ 12b/6	cig: hām 12b/3	çevre: āmen 11b/5
boyun: gerdan 4a/1	cihān: (Far.) kışşidür 10a/7	çevre: pirānes 11b/5
bölük: keysü 8a/8	cimāØ: (Ar.) nūc gümiz 12a/15	
bön: kāliva 9b/7 (saf)		
böyle: çinın 10b/3		

çevşen: (Ar.) yalba 13a/3	dernek: encümen 8a/5	ebed: (Ar.) nadān hem zebūn 12a/14
çıbandur: dönbel 9b/1	destān: (Far.) ḥīle 9b/5	edeb: (Ar.) ferheng 8a/8
çibāndur: ḥurāc 5b/8	desti: (Far.) sebūdur 8a/7	ege: sūhān 9a/1 (eğe)
çıbık: şūşe 10a/12	deve: üşter 4a/8	egit: sorḥāb 6b/5 (kırmızı ibikli su kuşu, Macar ördeği)
çıldur: tīhū 12a/13 (çil kuşu)	dik: bidūz 12b/12	egri: kejdür 6a/11
çi: (Far.) jāle 11b/5	dil: zebān 3b/8	ekizdür: hemāzād 8b/1
çirkin: (Far.) zişt 4a/8	dilber: (Far.) bahādır 9b/5	ekşi: turş 4b/7
çivid: nīl 7a/8 (mavi renkli bitkisel bir boya)	dilber: (Far.) geş 9a/1	el: dest 3b/8
çok terdürür: besā 8b/2 (çok ıslak)	dilber: geş 9a/1	elek: māşu 6a/8
çomaç: let 6b/6	dilkü: dimne 12b/2	elem: (Ar.) derd 10a/13
çoraç: şüre 6b/6	dilsiz: küng 12b/13	elli: pencāh 9a/9
çömlek: dij 12b/3	dilsiz: lāl 13a/2	enin: nāle 10a/12 (inleyen)
çuçur: kev 10b/1	din: (Ar.) kiş 4b/4	eniş: şīb 10a/12
degirmendür: demirī āsiyā 5b/5	direk: sūtün 7a/7	enişdür: şiv 12b/8
deli: şeyda 6a/1	diri: zinde 7b/4	eņek: zeneḥ 8b/3 (çene)
delik: sürāḥ 8a/2	dişi: mādē 5a/2	eņek: zenehdān 9b/6 (çene)
delü: medhūş 10a/6	diz: zānū 7a/12	eņse: pes 11a/2
demür: āhen 4a/9	döşek: cāme-ḥāb 5a/1	epsem: ḥamūş 9b/6 (ses çıkarmayan, susan)
demürçi: āhenger 4a/9	döşek: pister 4a/1	er geç: nihāz 6b/7
deniz: yemm 9b/6	dübdüz: yeksān 9a/8	er kişinūñ āleti: (T.+T.+Ar.) kıř 11a/1
depe: tārkeş 7b/9	düğme: girih 6b/2	
depe: tıg 7b/8	dükān: (Ar.) külbe 6b/2	
depecük: tel 11a/1	dülküdür :rübā 7a/12	
der: ḥüy 8b/9 (ter)	dün: dey 10a/7	
dere: rüd 8a/8	dütün: dūd 7a/9 (tütün)	

er kişinün âleti: (T.+T.+Ar.) zen şulle 11a/1	fıslıdı: fesâfis 6a/5	göğüs: ber 4a/1
er kişinün âleti: (T.+T.+Ar.) kazîh 11a/1	fıtık: (Ar.) piste 11a/12	göğüs: şine 6a/8
er kişinün âleti: (T.+T.+Ar.) ner 11a/1	figer: ğancârdur 12b/9 (kırmızı boya)	gök: âsumândur 7a/9
erik: âlû 4b/5	figer: gülgüne 9a/2 (kırmızı boya)	gök: kebûd 7a/8
eriş: târ 10b/1 (ip)	fikir: (Ar.) endişe 9a/1	gökcek: nağız 12b/15 (güzel)
eski: jende 7b/4	ğamze: (Ar.) kirpik 11b/3	gönlek: pirâhân 9a/3 (gömlek)
eski: köhne 11a/3	gāvur: (Ar.) kebr 5b/3	gönül: dil 3b/8
eşek: ħar 3a/8	geç: kuzar 6b/4	göpecükdür: hunbara 12b/1 (top güllesi)
etek: dâmen 10b/4	geçerlik: revâc 6a/3	göz kapağı: pilkdür 11a/5
ev: hânedür 10b/1	geçmez aqçe: nâ- sare 12b/15	göz ucıla bakmaq: ķirişme 11b/4
ev üsti: bâm 10a/8	gelin: bânû 5a/1	göz: dide 10a/6
evet: ârî 6a/9	gemi: keştî 10a/7	gözücidür: dide bân 10a/4
ey: hümâm 13a/4	ger: şafir 4b/6	gözyaşı: sirişk ü eşk 8a/1
eyegü: pehlû 12b/7 (kaburga kemiği)	geyik: âhû 6b/3	güc: tuvân 11a/1
eyer: nîz zîn 5a/3	geyimdür: heftân 9a/11 (giysi)	güclü: tevânger 3b/7
eyi: nîkû 8b/9	gice: şeb 5b/8	güç: zür 6b/4
eyle bigün: ez-bisây 4b/5	giriş: zih 4a/3	gül: şemer 11b/3
eyle: hemçübân 13a/1	girüdü: bâz 8b/5 (geri)	gülnâr: (Ar.) kirâsür 7a/8
eyüdü: ħırs 12a/11	giz: şüh 7a/4	gündür: rüz 7b/2
eyüdü: nîk 4b/4	gizli: püşide 12b/12	güneş: ħür 4b/4
felek: (Ar.) sipihr 5b/1	göbek: nâfe 6a/8	güneş: mihr 5b/1
ferâh: (Ar.) ğiñ 12b/10	gögercin: kebüter 11b/5	güneş: şid 6a/1

gürzdür: king 12b/13	Öışk: (Ar.) şive 12b/8	jīve: (Far.) zıbağ 12b/2 (cıva)
güyegi: dāmād 9a/11	Öıyd: (Ar.) ceşn 7b/2	qabadur: qaftān 9a/11 (dış giysisi)
güzel: hezır 11a/6	iç ton: şalvār 9a/4	qaçan: key 4a/5 (hangi)
güzel: ħub 11b/1	iç: der 8a/5	boy: qad 4a/4
güzellik: baḥ 10a/5	iç: derün 8a/3	qadeḥ: (Ar.) peymānedür 6b/1
güzellik: bahādır 11b/1	idi: būd 7a/7	qadeḥ: (Ar.) sāğar 4a/8
güzellik: ħubı 10a/5	iğde: sincid 12b/5 (iğde)	qaḥbedür: ġar 6b/3
haber: (Ar.) servā 8a/5	iki: dü 12a/3	qalay: erziz 11a/3
habercidür: (Ar.+T.) peyğamber 3b/7	ikinci: düvüm 12a/3	qalçık: dāse 9a/2 (orak)
ḥac: (Ar.) çalipā 6a/2	ilk: rümi 12b/8	qalem: (Ar.) ḥāme 10a/13
ḥacālet: (Far.) teşvır 11a/2 (utanma)	ince: tenüg 4b/5	qalem: kilk
ḥākim: (Ar.) dāver 9a/10	incü: dürr 9b/7	qalқан: (Ar.) siper 6b/4
ḥançer: (Ar.) deşne 4a/2	iñildi: zaḥ 12b/4	qalŌa: (Ar.) daz 7a/12
ḥarāret: (Ar.) teviş 5a/8	ip: resen 6a/1	kamış: fey 4a/5
hemīşe: (Far.) hemāre 6a/4	ip: hancār 7b/8 (ayak izi, yol)	қан: ḥün 12b/11
ḥıle: (Ar.) nişeng 10b/6	iplik: rişte 7b/1	қанat: bāl 5a/4
ḥıle: (Ar.) riyū 9b/9	iri: dürüst 5b/4	қанat: per 4a/5
ḥiśse: (Ar.) vāye 12b/16	irinçdür: rişim 12b/3	қанat: per 5a/4
ḥürmet: (Ar.) pās 12a/12	issi: tīb 5a/5	қанğı: kadām 6a/9
ılkı: sütür 7b/9 8 (at)	issi: germ 7a/11	қанūn: ocağ 6a/8
ırdur: sürūd 7b/9 (şarkı)	iş: kār 12a/13	qaplan: peleng 6a/8
	iti: tiş 10a/12 (keskin)	qapu: der 9b/5
	iz: benā 7b/8	qar: berfu 9a/7
	iz: kunām 6b/6	qara: dāc 5b/8
	iz: pey 4a/5	qara oldur: bezek 12a/4
	jīve: (Far.) ḥār-dāş 12b/2 (cıva)	
	jīve: (Far.) şimāb 10a/4 (cıva)	

qara: siyah 6a/9	kedi: gurba 6b/3	qıvırcıq saç: gaf 12b/9
qarañu: türe 5a/8	keklik: kebk 13a/2	qız: duht 12a/15
qarın: şiken 8a/3	kemānçe: (Far.) 5b/9	qız: duhter 6b/2
qarış: bedist 10a/6	keqlik: bedi 6b/3 (kötülük)	qızlıq: girān 6b/2
qarīb: (Ar.) ferādur 6a/5 (yakın)	kendir: kenev 6b/2	kici: kih 4b/7
qarpuz: hindivāne 4a/7	keniše: (Ar.) günşit 5b/3 (kilise)	gidi: keşhān 6b/3 (ahlaksız)
kartal: dāl 6b/5	keniše: (Ar.) muğ 5b/3 (kilise)	kil: balçık 9a/2
qaş: ebru 4a/3	kerpīç: hişt 5b/4	kilindir: belbeledür 10a/9 (küçük testi)
qaş: ebrüdur 8b/4	kese: (Far.) hemyān 8b/4	kirpük: müje 4a/3
qat: tü 10a/5	keser :tişe 10a/12	qoc: kebiş 12b/6
qatı: seht 9b/8	keşidür: barahman 6a/2	qoca qarı: şahpere 12b/15
qatır: ester 4a/8	keşke: (Far.) kāc 5b/9	qodaq: korre 10b/2 (sıpa)
qavil: (Ar.) peymāne 6b/1	qıç: serim 5b/3 (?)	qoqu: büy 8b/1
qavun: ħarpūze 4a/7	qığ: puşki 12a/8 (gübre)	qoldur :bāzū 10a/6
qavun: kend 4a/7	qıl: müy 9b/6	qoltuq içi: keş 9a/1
qay: bārandegidür 8b/2 (yağmur)	qılıc: tığ 7b/8	qoltuq: bağal 6b/6
qayğu: fejim 12b/10	qınış: nāz 10b/2	qonuqçı: miżibān 12b/14
qaygu: ne nejend 7a/2	qır: zift 7b/4	qonuqdur: mihmān 12b/14
qaygulu gamān 11b/3	qırağı: pūş 5b/2	qopuz: berbāt 6b/7
qaygulu: nā-şād 9b/1	qırq: çihil 6a/3	qorqaq kişi: hirāsān 9b/9
qaynana: ħasūdur 8b/1	qısa: küt 6b/7	qorqudur: hırās 6a/3
qaz: bat 6b/1	qısa: (Ar.) fisāne 9b/4	qoruk: güre 8a/3
keçidür: buz 4b/7	qış: dey 4a/5	qovan: kend 7b/5

qoyun: mîş 10b/2	quşburnı: mezdegî 12b/8	lezzet: (Ar.) meze 4a/7
kömürdürür: engişt 5b/2	quşluq: çāşt 12a/14	maḥbûb: (Ar.) fağ 8b/3
köpri: pal 9b/5	qutlı: feruḥ 12b/10	mantar: (Rum.) kemā 5b/9
körük: dem 9b/6	quyruq: donbāl 9b/1	maǾbûn: (Ar.) hîz 12a/15
köşk: kâh 6a/8	quyruq: düm 9b/6	melek: (Ar.) sürüş 5b/1
köy: dih 13a/2	quyu: şebnem 6a/2	mermer: (Ar.) ruḥām 6a/8
köydür: rüstā 7b/2	quyudur: çāh 8b/3	minnet: (Ar.) sipās 9b/8
köylü: dihқан 12b/16	quyumcı: zerger 4a/9	mizāc: (Ar.) siriştür 6a/4
köylüdür: rüstāyî 7b/3	quzı: bere 10b/2	mübarek: (Ar.) hümāyün 6a/4
quc: derāğuş 4a/1	küci: vefre 10b/1 (küçük)	naǾre: (Ar.) çeriden 12a/6 (bağırmaq)
quc: gūn 4a/1	küçirek: kihter 8b/2 (daha küçük)	tāre: senit 10b/1 (ekmek tahtası)
qucaqdurur: āğūş 10a/3	küf: jağād 7b/4	ne: çe çi 6a/2
qul: bende 9a/10	küflü etmek: faḥfara 12b/1 (küflü ekmek)	neden: ez çi 12a/8
qul: rehî 12b/7	küp: hom 8a/7	nefes: (Ar.) demdür 9b/6
qul: rehî 7a/11	kürek: pārū 11a/3	nemedzjn: tekli 11b/6 (eyer altına koyulan keçe)
qulağuz: reh- nümāy 4b/3	küseğüye dinür: āteş-engiz 12a/7 (ucu yanık odun, tutuşturucu)	ner: bağ 12a/11
qulağuz: nebî 4b/3	lālā: (Far.) dāyedür 12b/11 (bakıcı)	nesne: çiz 7b/3
qulağuz: rehber 3b/7	laǾnet: (Ar.) firye 12b/10	niçe: çend 12b/8
qulağuz: teng 11a/4 (kısraq)	lāyık olmağdur: (Ar.+T.) sezāyiden 8a/1	nişe: (Far.) bişāş 8b/8 (neşe)
qum: riğ 10b/8	lāyık: (Ar.) sezā 8a/1	nite: çün 12a/2 (çünkü)
qumaş: qālā 6b/2	legen: teşt 8a/3	oba: düde 12b/2
qumaş: kāle 10a/12		
qumrı: (Far.) verş 12b/16		
qurbağa: çegz 10b/7		
qurd: kürk 6b/6		

od: āzer 10b/7	örümcek: gunde 12b/9	śāhra: (Ar.) hāmūn 12a/6
od: şerm 11b/3	örümcek: tenende 11b/6	śaçal: riş 4b/7
odun: hıme 13a/1	pādişah: (Ar.) hind- rāy 4b/7	śaşağandur: kelāje 10a/8
odun: külhan 12a/7	papuç: (Far.) śar 12b/7	şaqsı: sıfāl 6b/5
oduncı: hımekeş 13a/3	pas: jeng 7b/4	şanu: engār 8a/2 (sanki)
oğlan: kūdak 12b/11	pas: kere 10b/3	şarı: zerd 7b/3
oğlan: püser 10a/3	pençe: (Far.) çeng 4b/5	şavaş: perhāş 11b/7
oğul: ferzend 6b/4	pişmiş: puhte 13a/2	şavuç: serd 5a/5
oğul: pūr 5a/2	poñ: gūh 7a/5	sebze: çemen 5b/8
oğ gözi: sūfār 8a/3	pul: (Far.) bāru 7a/6	sekiz: heştūr 12a/5
oğdur: tır 4a/3	pusu: kemın 10b/1	seksen: heştād 9a/9
olta: pest 8b/3	put: şemen 6a/2	seme: zelve 11a/3 (saf)
on: dah 12a/3	renc: kefā 5b/9 (hastalık, sıkıntı)	semiz: farbih 6b/7
oruc: (Far.) düze 12a/5	revān: (Ar.) cān 4a/2	sen: to 9b/6
ot: giyādur 9b/5	rüstem atıdur: rañş 7b/1 (gösterişli, güzel at)	sepet: sāvın 7a/3
ot: giyāh 12a/6	śab: deste 10a/5	serçe: goncişk 12a/13
otuz: şī 6a/3	śaçaq: ermerd 8b/8	sevgüdür: mihir 12b/14
ova: deşt 9a/8	śaçaq: rişe 8b/8	şıfır: (Ar.) kāv 4b/6
oynaş: mül 6b/3	śadā: (Ar.) naŖre 10b/3	şıgırucuğ kuşı: sār 12a/13
oyuğ: tudışe 8b/8	şaf: rast 7b/1	şındı: kāz 12b/12 (makas)
ödek: tāvān 5b/1	şāfı: (Ar.) nā 12b/4	şıl: (Ar.) hın 4b/4
öğsün: atlas 12a/4	şağar: cām 6b/1	sinūr: büm 8b/1
ökçe: pul 10b/7	şağış: şomār 12b/6	siñir: pey 4a/5
ölümdür: merg 7a/10		sipah: leşker 7b/8
öpüş: būs 5a/1		
örs: sindān 9b/4		

şoğan: piyāz 6b/7	şuŖle: (Ar.) tāb 12b/4	tarlıq: tengnā 11a/4
şoñ : encām 13a/4	tā: (Ar.) dek 12a/2	tāş: seng 4b/5
şovuğdur: sermā 9a/7	tāc: (Ar.) efser 8b/9	tatlu: şirindür 4a/2
şūd: şır 4b/7	tar: eriş 7a/6	tavuş: mākiyāndur 11b/4
şudur: āb 4b/4	taŖne: (Ar.) peygāre 11a/2	tavul: tebire 5b/1
şüci: mey 4a/5	yorğa: tekāver 11b/6 (biniciyi sarsmayan at yürüyüşü)	terāzü kefesi: pelle 11a/5
şüci: sebkj 8a/8	teknē: lāk 12b/13	toğrı: rāst 7a/10
şülük: zolū 7a/6	teñkdür: raz 7b/1	toğrı: sehj 4a/4
şümük: ḥulüm 12b/16	teñri: ḥüdā 3b/7	toğ: şır 10b/7
şünnet: (Ar.) ḥatne 9b/8	terayağı: meske 11a/2	toğuz: nü 12a/5
şünjü: neyze 10b/6	tjz: (Far.) zūd 7a/4	tolu: baḥçe 9b/4
şür: am 6b/2	toz: cāme 10a/13	tolu: pür 8a/7
şüridür: kele 8b/5	tüc: rūyu 7a/6	toñuz: goraż 5b/3 (domuz)
şāhid: (Ar.) güvāh 6a/9	tut adı: fersād 9a/8	top: gū 8b/8
şāhid: (Ar.) güzel 6a/9	tür: tele 5b/5	topuk: pūje 5a/2
şāl: (Far.) Ŗabā 10b/4	tağ: kāh 6a/8	topuk: pūjül 7a/2
şarq: (Ar.) ḥāvar 9a/10	tağ: küh 6a/8	tudağ: leb 4a/2
şehir: (Far.) bulğār 8a/4	tağ: rāğ 7a/10	tulğa: ḥöd 4a/3
şeytān: (Ar.) dīv 12b/2	tağat: (Ar.) zehre 7b/3	tulğa: miğfer 4a/3
şiddetlü olan kış: (Ar.+T.) zimistān 9a/4	tamar: reg 4b/6	tulum: ḥay 12b/16
şimşekdir :ḥaş 12b/7	ḥamu: (Soğd.) duzaḥ 4a/8	tulum: ḥayık 12a/8
şişdür: siḥ 12b/5	ḥanıq: summ 11b/7	tuman: hirdür 9b/4 (duman)
şişe: (Far.) ḥarūradurur 9a/3	taŖne 11a/2	turna: fisām 6b/5
	ḥar: tengv4b/5	tutsaq: giriftār 9b/1
	ḥarağdur :zağ şāne 10b/7	tutuğ: perde 5a/2
		tuzdur: nemek 8a/4
		ucuzdur :erzān 9b/7
		uçmaq: behişt 3b/8 (cennet)

uğrı: düzd 9b/9 (hırsız)	yağa: giribān 9b/8	yelek: per 5a/4
ulu barmak: engüşt 8a/3	yalın ayağ oldı: pā bürähne 7a/5	yelek: tef 10a/7
ulu: mihter 8b/1	yama: refü 5b/3	yeli: puş 12b/2 (irin)
ulu: mir 4b/3	yan: küşt 9b/5	yelik: zebāne 5b/9 (küçük delik)
uluraç: mihter 8b/1	yañadur: sū 9b/5	yelkendür: puba 8b/3
uś: hūş 10a/5	yañaç: ruh 3b/8	yemiş: bār 5a/5
uvaç: rīze 10b/4	yapucıdur: bināger 4a/9	yemiş: ber 4a/6
uvaçdur :hurda 12b/1	yara: riş 13a/4	yemiş: meyve 5a/8
uyku: haǾb 5a/1	yara: rişvet 13a/4	yenge: payūdur 9a/11
uykudur: hırāse 6a/3	yaramaz: bed 10a/3	yeñi: nev 11a/3
uyluç: rān 7a/11	yarıç: kāfu harbe 5b/4	yer: zemīn 7a/8
uyuz: ger 4b/6	yarım: nīm 8b/4	yetmiş: haftād 9a/9
uzun: dirāz 6b/7	yaş: ter 4a/7	yeyni: sebek 8a/8
üc: se 12a/3	yavaş: rām 5a/5	yezdān: (Far.) hudāy 4b/3 (Allah)
üçünci: sīvüm 12a/3	yavaşa: levvine 11b/7	yıl: sāl 9b/5
ügidür: gūf 6b/5	yavrı serçe: gonçışk 10a/8	yılan: mār 5a/5
ürküç: sinām 6b/7 (hörgüç)	yavrudur: veydā 8b/5	yırtıç: çāk 12a/14
üti: tele 5b/5	yāy: ķeman 4a/3	yitik: hāle 5b/5
üzengü: rikāb 5a/3	yayıç: nehre 10b/2	yiv: dezīz 9b/9
üzüm: engür 4a/7	yazıcı: dibīr 11a/4	yiyecek: horden 5b/2
vaçt: (Ar.) hengām 6b/3	yedi: heftī 12a/5	yoğun: jaft 7b/4
varlıç: hestī 12b/17	yekbin: (Far.) çire 10b/4	yoç: bī 11a/8
vezīr: düstūr 10b/6	yel: bād 9a/7	yol: rah 8b/2
yağmur: bārānı 9a/7	yel: bahādır 9b/5	yufķa: tenüg 4b/5
yañ: buz 9b/4		yular: efsār 8a/1

yumurda: hāyedür 12b/11	yücerək: serîr 10b/6 (daha yüce)	zâc: (Ar.) zâk 12b/13 (kükürtle demir karışımı)
yuva: lâne 10b/3	yük: bâr 7a/6	zâhir: (Ar.) pedîd 7a/10
yüce: balâ 4a/4	yün: peşm 8b/1	zeyrek: vîdu 11a/6 (keten tohumu)
yücerək: âvrenğ 10b/6 (daha yüce)	yüz: rüydur 3b/8	
yücerək: berter 10b/6 (daha yüce)	yüz: şad 12b/7	
	yüzgeç: şinâver 9a/10	

Fiiller:

açdı: biguşûd 7a/2	derim: bigüyem 5b/4	görmek: dîden 9b/7
adı kıymak: tû 10a/5	dimek: goften 8a/4	gösterdi: binumûd 7a/2
adı kıyna: bicûş 10a/7	dimiş: gofte 10b/1	hor yazdı: nüşt 5b/1
atlamak: hâje 12a/6	dürüşmek: haçiden 5b/8	ırlamak: sirâyidendür 8a/1
aldamak: firîb 6a/5	egmek: hamîdendür 11b/2	ısıtma: teb 10b/8
almak: sitâden 8b/4	ekdi: bi-kışt 5b/5	iç: biyâşâm 4a/6
bağmak: nigeristen 11a/3	ekmek: kâştên 8a/4	iç: binûş 10a/9
beslemekdür: perveriş 12b/5	el kıatlanmak: şuğûden 8a/2	işledi: nâle 9b/9
bitmiş: resîde 9a/9	emmek: mekîdendür 11a/8	kıçmak: kiriz 6b/4
bitmiş: rûşte 7b/1	erişmek: resîden 11b/5	kıçımak: tîre şoden 12a/8
bulaşdı: âlûd 7a/6	eşit: bunyûş 10a/4	kılk: hîz 12a/15
bulmak: yâften 13a/3	eşitmek: şünûden 11b/4	kızmak: teften 10b/7
çağırmağdur: şuḥûlîden 8a/2	gel otur: biyânibişin 4a/6	kıo: bihil 10b/7
çek: bikeş keşdür 9a/1	gel: ây 7a/8	oldı: hîzüm 12a/7
çekdi: keşîd 6a/11	git: birev 4a/5	olma: kıarîn 6a/6
çekme: bekeş 10a/12	görme: mebîn 10a/12	ot bitmek: demîden 9b/7
		oturmak: nişesten 11b/2
		ögünmek: lâf 13a/2

ölmek: muredendür 11b/3	yelmekdür: deviden 9b/7
öp: būs 4a/1	yügürmek
öpmek: būsiden 11b/1	yüpürmek: tekiden 11b/7 (yalakalık yapmak)
örmek: teniden 11b/6	yırtdı: dirid 7b/1
şalınmağ: çemiden 11b/2	
şalınmağ: ħirām 6b/4	
şalınmağ: ħirāmiyden 4a/4	
şaymağ: şumurdan 8a/4	
şımağdur: şikesten 11b/2	
tükürmek: tefüdur 11b/8	
tonmağ: füsurdan 8a/4	
turmağ: istāden 10a/4	
tut: ğır 11a/5	
uçmağ: peridendür 11b/4	
urmağ: zeden 5b/3	
yalma yüpürme: teki püy 11a/1 (yalakalık yapmak)	
yalvarmağ: lābe 8b/8	
yarmağdur: şikāniden 8a/2	

Cümle Halindekiler

içerüye gel: der-ây 4b/6

işitme sen: menyüş 10a/3

öp elüm: būsü destem 12b/17

sen yola git: rev tü be rāh 6a/9

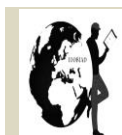
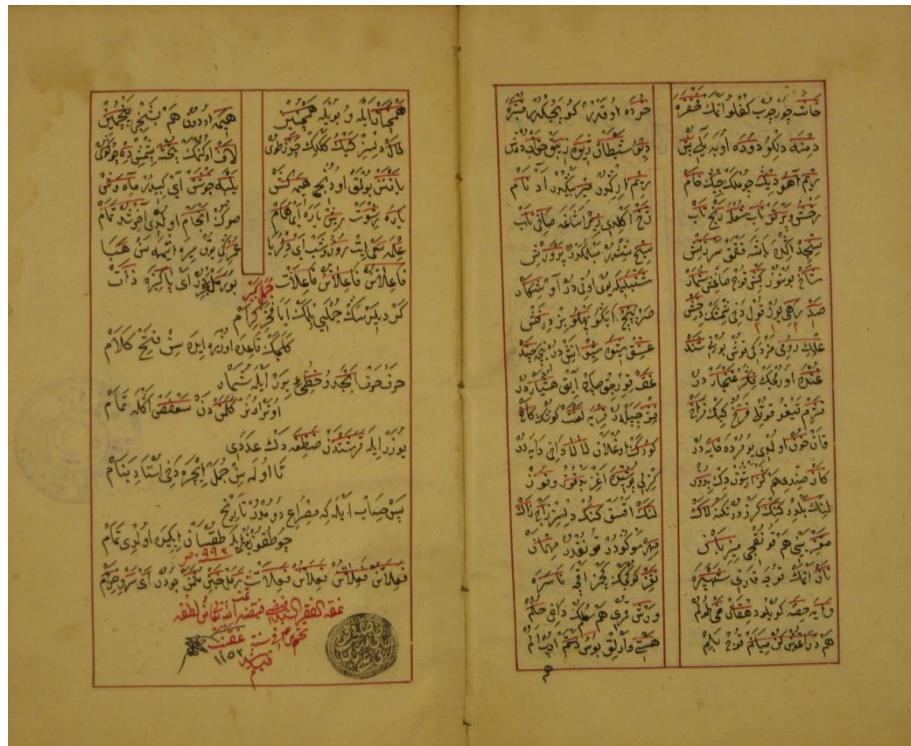
taşra yüri: der-birün 4b/6

Sonuç

Tuḥfe-i Şādî’de 837 madde başı sözcük bulunmaktadır. Bu madde başlarından 759’u (%93) isim, 72’si (%7) ise fiil ve bu 72 fiilin 7’si birleşik fiildir. Ayrıca fiillerin 28’i çekimli fiildir. 7 tane madde başı da cümle şeklindedir. Bu sonuçtan Tuḥfe-i Şādî’de verilen madde başlarının ağırlıklı olarak isim olduğunu görmekteyiz.

- ▶ Tuḥfe-i Şādî’de Farsça sözcüklerin Türkçe karşılıkları verilmektedir. Fakat 78 Farsça sözcüğe Türkçe karşılıkları yerine daha önceden dilimize girmiş Arapça karşılıkları verilmektedir. (abād/ma’ōmūr, belīd/aḥmaḳ, sipīhr/felek, elem/derd, sāğar/ḳadeh, niṛeng/hīle...)
- ▶ 40 sözcüğe ise Türkçe karşılıkları yerine daha önceden dilimize girmiş ve yerleşmiş daha çok bilinen/kullanılan Farsça karşılıkları verilmiştir. (girīz/çāre, kissī/cihān, neberd/ceng, riḡm/āhū, tuy/çerez, şüret/çehre, zişt/çirkin...)
- ▶ 1 sözcüğün karşılığı ise köken bakımından Farsça+Türkçe (āheste fısıldı: sühan), 4 sözcüğe karşılık olarak da Arapça+Türkçe birleşik yapılı sözcük (peygamber/haberci, sezāyiden/lāyīḳ olmaḳ, ferzāne/Ōārif kişi, zimistān/şiddetlü olan kış) verilmiştir.
- ▶ Sözlükte Farsça sözcüklerin karşılıklarının %8’i Arapça, %4’ü Farsça, % 0.5’i köken bakımından birleşik yapılı sözcüktür. Yani madde başlarının % 88’e yakını Türkçedir.
- ▶ Sözlükte bazı sözcüklerin eş anlamlıları da verilmiştir. (vije/zenbūr:arı, lağar/nerğar/nizār:arıḳ, berhūz/dehen/hūz: ağız, halāb/vahāl: balçık, pirāye/zīb: bezek, tārkes/tıg: depe...)
- ▶ Tuḥfe-i Şādî’nin istinsah tarihine bakıldığında yazıldığı dönemin Osmanlı Türkçesine denk geldiği görülmektedir. Ses ve şekil özellikleri ve söz varlığı bakımından hem Osmanlı Türkçesinin hem de Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini taşıdığını görmekteyiz. (bildirme ekinin yuvarlak kullanılışı: taraḳdur, EAT döneminde dudak uyumuna girmeyen eklerin ve sözcüklerin metinde de aynı şekilde kullanılması: süri; dilkü, kalın sıradan sözcüklerde söz başında t’nin korunması: tağ, görülen geçmiş zaman ekinin ünsüz uyumuna girmemesi: bulaşdı vs...)

Kaynakça / Reference

- BANGUOĞLU, Tahsin (1986), *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- BOZ, Erdoğan, (2006), *Sözlük ve Sözlükçülük Sorunu*, *Türkçenin Çağdaş Sorunları*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- BRENDEMOEN, Bernt (1980), "Labiya Ünlü Uyumunun Gelişmesi Üzerine Bazı Notlar", *İstanbul: Türkiyat Mecmuası*, c. XIX, 1977-79.
- DEMİR, Gökhan (2016), *Et-Tansîsü'l-Muntazar Fî Şerhî Ebyâti't-Telhîs Ve'l-Muhtasar*, Doktora Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi
- DEVELİ, Hayati (1995), *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmesi ve Uyumlar*, Ankara: TDK Yayınları.
- DUMAN, Musa (2000), *Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-nâme, Dil İncelemesi, Metin, Sözlük, Ekler İndeksi ve Tıpkıbasım*, İstanbul: R Yayınları.
- EMİNOĞLU, Emin (2010), *Türk Dilinin Sözlükleri ve Sözlükçülük Kaynakçası*, Sivas: Asitan Yayınları.
- EMİNOĞLU, Emin (2011), *Sözlükçülük Geleneği İçinde Temel Türkçe Sözlük Düzenleme Yöntemleri*, İstanbul: *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 4, Yaz.
- Eren, Ali Cüneyt, (2009), *Arapça Alfabetik Sözlüklerin Tanıtımı*, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, (Cilt IX, Sayı:1), 129-152.
- ERGİN, Muharrem (1993), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım.
- GÜLSEVİN, Gürer (1997), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: TDK Yayınları.
- GÜLSEVİN, Gürer- BOZ, Erdoğan (2004), *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- KAÇAR, İrmak (2017), *Lutfullah Halîmî'nin Farsça-Türkçe Manzum Sözlüğü: Tuhfe-i Mukaddimetü'l-luga*, *Journal of Turkish Language and Literature* Volume:3, Issue:2, Spring, (131-146).
- KARTAL, Ahmet (2003), *Tuhfe-i Remzî*, Ankara
- KILIÇ, Atabey (2001), *Mustafâ bin Osmân Keskin, Manzûme-i Keskin*, Kayseri: Laçın Yayınevi.
- KILIÇ, Atabey (2001), "Manzum Sözlüklerimizden Manzûme-i Keskin", 12-13 Nisan 2001 Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildiriler 1. Cilt, s. 441-447, Kayseri: Turkish Studies.

KILIÇ, Atabey (2006), “Türkçe-Arapça Manzum Sözlüklerimizden Sübḥa-i Sıbyân -1- (İnceleme)”, Turkish Studies, c. I, sayı: 2 s. 81-100, Ekim-Kasım-Aralık.

KILIÇ, Atabey(2007), Türkçe-Arapça Manzum Sözlüklerimizden Sübḥa-i Sıbyân-2-(Metin)”, Turkish Studies, c. I, sayı 4, Kış, s. 29-71.

KILIÇ, Atabey (2006), “Klâsik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Türkçe-Arapça Sözlüklerimizden Sübḥa-i Sıbyân”, Prof. Dr. Abdülkadir Karahan’a Armağan Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu 6-7 Mayıs 2005 ŞANLIURFA, BİLDİRİLER s. 186-189, Şanlıurfa.

KILIÇ, Atabey (2007), “Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuḥfe-i Vehbî (Metin)” Turkish Studies, c. I, sayı:4, Bahar, s. 410-475.

KORKMAZ, Zeynep, (1973), Sadru’d-dîn Şeyhoğlu, Marzubân-nâme Tercümesi (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım), Ankara: DTCF Yayınları.

MUHTAR, Cemal (1993), İki Kur’an Sözlüğü Luğat-ı Ferišteoğlu ve Luğat-ı Kânûn-ı İlâhî, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

PARLATIR, İsmail (2011), Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Ankara: Yargı Yayınları.

ÖZ, Yusuf (1996), Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) (Basılmamış doktora tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZ, Yusuf (1997), “Tuḥfe-i Vehbî Şerhleri”, İstanbul: İlmî Araştırmalar, sayı: 5, s.219-232.

ÖZ, Yusuf (1999). Tuḥfe-i Şâhidî Şerhleri, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.

YURTSEVEN, Necmettin(2003), Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lügatler ve Sünbülzâde Vehbî’nin Nuhbe’si, Ankara: (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

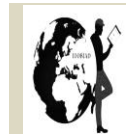
ÖZKAN, Mustafa (1995), Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, İstanbul: Filiz Kitabevi.

STEİNGASS, F., A (1998), Comprehensive Persian-English Dictionary, 2. edition, Beirut, Lebanon: Library du Liban Publishers.

ŞÜKUN, Ziya (1984), Farsça-Türkçe Lugat: Gencinei Güftar Ferhengi Ziya, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri (1994), Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl (Gramer-Metin-Sözlük), İstanbul: Enderun Kitabevi.

Türkçe Sözlük (2010), Ankara: TDK Yayınları.

UZUN, Engin, (2003), Modern Dilbilimin Bulguları Işığında Türkçe Sözlüğe Bir Bakış, Mustafa Canpolat Armağanı, A.Ta, M.Ölmez, 281-293.

UZUN, Leyla, (1998), 1945'ten Bu Yana Sözlükler, Kebikeç/Sayı 8-9), 53-57.

Yeni Tarama Sözlüğü (1983), Ankara: TDK Yayınları.

